

Încuraja Pavel ideea unei noi libertăți față de Legea evreiască sau sfârșitul acesteia?

David Rudolph

Dezbaterea despre “Pavel și Lege” a existat încă din timpul lui Pavel, și nu există încă nici un indiciu care să dea de înțeles că ea va înceta. O persoană citează Romani 10:4, “Hristos este sfârșitul Legii”, în vreme ce alta răspunde cu 1 Timotei 1:8, “Noi știm că Legea este bună dacă cineva o întrebuițează bine”. Discuțiile continuă înainte și înapoi, ca o minge de ping-pong. Mai este ceva nou, care să merite a fi menționat cu privire la subiectul despre Pavel și despre Lege? Mulți nu cred acest lucru, așa că cei ce discută reciclează aceleași argumente care au fost date cu aproape 2000 de ani în urmă.

Deși nu pot pretinde că am descoperit vreo cunoaștere secretă care să-i facă pe toți să cadă de acord privitor la această chestiune, am totuși de împărtășit o observație despre care cred că are potențialul să treacă dincolo de încurcătura generată de această întrebare: Încuraja Pavel ideea unei noi libertăți față de Legea evreiască sau sfârșitul acesteia?

Iată mica mea observație care face, de fapt, o diferență majoră: în rândul textelor privitoare la Pavel și la chestiunea Legii evreiești, nu toate textele sunt egale ca importanță. Sunt câteva texte care cântăresc mai greu decât celelalte, și acestora ar trebui să le acordăm prioritate. Pentru cei care Îl urmează pe Hristos, îmi dau seama că acest lucru ar putea suna foarte neortodox, de vreme ce suntem obișnuiți să percepem întreaga Scriptură ca având o valoare uniformă. La urma urmei, Pavel însuși spune în 2 Timotei 3:16: “Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu”. Deși acest lucru este cu siguranță adevărat, așa spune totuși că anumite părți ale Scripturii au o greutate mai mare decât altele, atunci când vorbim de perspectiva pavelină asupra Legii evreiești și a modului în care ea se aplică evreilor.

Ideea că anumite părți din Scriptură cântăresc mai mult decât altele nu este străină gândirii evreiești. De fapt, ea reprezintă o normă. Tora este revelația fundamentală de la Dumnezeu, iar profeții și apostolii lui Israel fac mereu trimiteri și referințe la cele cinci cărți ale lui Moise, pentru a valida revelația ulterioară. În mod similar, cele patru Evanghelii funcționează ca o revelație de bază, în corpusul Noului Testament. Autorii evrei ale scrierilor apostolice fac mereu trimitere înapoi, spre viața, moartea și învierea lui Yeshua – povestea dătătoare de viață care e relatată în cele patru Evanghelii. Așa cum conchide Jonathan Pennington în cartea sa, *Reading the Gospels Wisely*¹:

Ridic această problemă a “canonului într-un canon” și a faptului că e inevitabilă, deoarece în acest capitol de încheiere vreau să fac o sugestie îndrăzneată: anume că ar trebui să avem un canon conștient în cadrul canonului, reprezentând un grup de texte

¹ Citind Evangheliile cu atenție (n. tr.)

care ghidează ori direcționează citirea noastră generală a Scripturii. Și dacă ați citit până aici, probabil nu vă surprinde faptul că eu cred că acest grup de texte călăuzitoare este alcătuit din corpusul celor patru Evanghelii. În nici un caz nu vreau să sugerez că Evangheliile exclud sau afirmă lucruri care contravin restului Scripturilor, ci faptul că ele ocupă un loc privilegiat și o poziție de control... Aceasta caută să recunoască faptul că nu toate scrierile sunt făcute să fie la fel de cuprinzătoare și universal aplicabile ca altele; unele texte pur și simplu au mai multă greutate decât altele, iar unele texte și idei oferă o lumină călăuzitoare pentru a înțelege alte idei.²

Dacă acest lucru este corect (și cred că este), atunci următoarea întrebare logică pe care o putem pune este următoarea: Care sunt textele care adresează această problemă, a perspectivei lui Pavel asupra Legii evreiești? Și care ar trebui să fie să fie baza sau criteriul pentru a decide care texte primesc acest statut privilegiat?

Ca să răspund mai întâi la cea de-a doua întrebare, criteriul pe care îl propun pentru a identifica un text cu mai multă greutate ar trebui să fie acela că textul însuși sau contextul acestuia are un statut privilegiat. Lăsați-mă să pun asta în termeni mai personali. Dacă ceea ce scrieți ar genera controversă, iar oamenii ar interpreta în moduri diferite, ba chiar, în anumite cazuri, ar interpreta greșit, ce anume ați spune pentru a comunica faptul că acum intenționați să aduceți lumină? Cum ați comunica faptul că sunteți pe cale să clarificați totul și să puneți capăt controversei? Poate ați spune ceva de genul: “Acum doresc să lămuresc acest aspect.” Acesta ar fi indiciul că ceea ce urmează să împărtășiți are un statut special, din moment ce exprimă intenția dumneavoastră ca această clarificare să interpreteze afirmațiile din trecut. Și, chiar dacă ar continua să existe o neînțelegere dintr-un motiv oarecare, un lucru ar fi totuși clar: prin faptul că ați oferit această lămurire, ați luat inițiativa pentru a pune lucrurile în ordine.

În același mod, există texte ale lui Pavel și texte despre Pavel care, în esență, exprimă aceeași atitudine: “Acum vreau să clarific lucrurile”. Acestea sunt textele care cântăresc mai mult. Ele sunt textele care trag o concluzie. Textele cărora ar trebui să le acordăm o atenție specială în discuția noastră despre perspectiva lui Pavel cu privire la Legea evreiască în relație cu poporul evreu.

În corpusul pavelin din cartea Faptele apostolilor există cel puțin trei texte care, după părerea mea, se ridică la nivelul exprimat prin cuvintele: “Acum vreau să lămuresc lucrurile în ceea ce privește învățăturile lui Pavel despre Legea evreiască pentru poporul evreu.” Unul dintre aceste texte enunță o “regulă” apostolică pentru toate congregațiile lui Pavel, altul e hotărârea conciliului apostolic, iar ultimul text descrie o mărturie publică înaintea martorilor, ce poate fi pusă pe același plan cu un jurământ.

1. 1 CORINTENI 7:17-20

² Jonathan T. Pennington, *Reading the Gospels Wisely: A Narrative and Theological Introduction* (Grand Rapids: Baker, 2012), 230, 249.

Primul text, care aduce cu o regulă apostolică, este 1 Corinteni 7:17-20.³ Aici, Pavel scrie: “Aceasta e *regula* mea pentru toate bisericile. Era cineva deja circumcis în momentul chemării sale? Să nu caute să îndeparteze semnele circumciziei. Era cineva necircumcis la momentul chemării? Să nu caute să se circumcidă... Fiecare să rămână în starea în care era când a fost chemat” (Parafrazare NRSV).

Ce este o regulă? Cuvântul grecesc *diatassomai* din 1 Corinteni 7:17 se referă la “instrucțiuni detaliate despre cum trebuie făcut un lucru.”⁴ Regulile sunt făcute pentru a evita neînțelegerile și ambiguitățile. O regulă este o îndrumare cu caracter de autoritate. În contextul biblic, o regulă poate fi un singur text din Scriptură care primește un statut special în canon, deoarece servește ca un ghid pentru interpretarea altor pasaje biblice. De exemplu, regula de aur, care reflectă regula lui Hillel (b. Shabb. 31a) ne ajută să nu pierdem din vedere pădurea din cauza copacilor în ceea ce privește capacitatea noastră și modul cum înțelegem Cuvântul lui Dumnezeu. Acesta spune: “Tot ce voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi la fel.” (Mat. 7:12).

Un alt exemplu este modul în care Septuaginta (vechea traducere antică grecească a Torei) și Nash Papyrus introduc Shema (Deut. 6:4-5) cu un verset care nu se găsește în Textul Masoretic, “Acestea sunt legile și poruncile pe care Adonai le-a dat lui Israel în deșert, atunci când au părăsit Egiptul”, atribuind astfel o greutate specială celor două versete. Isus procedează în același mod, atunci când spune: “‘Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta, cu tot sufletul tău și cu tot cugetul tău.’ Aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă. Iar a doua, asemenea ei, este: ‘Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși.’ În aceste două porunci se cuprind toată Legea și Prorocii.” (Mat. 22:37-40). În primul secol al erei noastre, varii secte evreiești aveau reguli care stabileau norme ale comunității, cum ar fi Serekh ha-Yakhad, cunoscută și sub numele de IQS (regulă comunitară) de la Qumran.

În 1 Corinteni 7, concluzia exprimată de Pavel, regula sa pentru toate bisericile, este că aceia care sunt circumciși trebuie să rămână astfel și să nu se dezică de aceasta. Aici, “circumcizia” constituie o metonimie pentru identitatea și stilul de viață evreiesc. Pavel afirmă: “Dacă ești evreu, rămâi evreu și nu înceta să trăiești în acest fel (cu alte cuvinte, nu fi asimilat în altă cultură).” Aceasta este regula lui Pavel nu doar în Corint, ci în toate congregațiile sale.

De ce face Pavel referire la evrei, numindu-i “circumciși”? Din cauza faptului că circumcizia “nu era doar un simplu act de respectare a Legii. A fost cel dintâi act de participare la legământ și de obligare. ‘Circumcizia’ putea defini sub aspect metonimic un întreg popor tocmai datorită faptului că a caracterizat întreaga existență a acestuia, fiind un mod de viață pe de-a-ntregul.”⁵

³ Vezi David J. Rudolph, “‘Regula în toate bisericile’ adresată de Pavel în 1 Corinteni 7:17-24 și variegarea eclesiologică așa cum apare definită în Tora”, *Studies in Christian-Jewish Relations* 5 (2010): 1–23; Rudolph, *A Jew to the Jews: Jewish Contours of Pauline Flexibility in 1 Corinthians 9:19–23* (Tübingen: Mohr-Siebeck, 2011), 75–88

⁴ Johannes P. Louw and Eugene A. Nida, eds., *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains* (New York: United Bible Societies, 1989), 33.325; Frederick W. Danker, ed., *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, 3rd ed. (Chicago: University of Chicago Press, 2000), 237

⁵ James D. G. Dunn, “Neither Circumcision nor Uncircumcision, but ... (Gal 5.2–12; 6.12–16; cf. 1 Cor 7.17–20),” în *La Foi Agissant par L’amour* (Galates 4,12—6,16), ed. A Vanhoye (Rome: Benedictina, 1996), 86. Vezi 1 Mac. 1:48, 60–61; 2:46; 2 Mac. 6:10; Iosefus, *Ant.* 13.257–58, 318; *Iub.* 15.25–34.

Romani 2:25 și Galateni 5:3 confirmă faptul că Pavel asocia circumcizia cu respectarea Torei. El scrie în Romani 2:25 – “Tăierea împrejur, negreșit, este de folos, dacă împlinești Legea, dar, dacă tu calci Legea, tăierea ta împrejur ajunge netăiere împrejur.” În Galateni 5:3, Pavel aduce același argument, într-un limbaj mult mai explicit – “Și mărturisesc iarăși încă o dată oricărui om care primește tăierea împrejur că este dator să îplinească *toată Legea*.”

Modul inedit în care se exprimă Pavel în 1 Corinteni 7:18 – “să rămână tăiat împrejur” (în alte traduceri, *să nu îndepărteze semnele circumciziei*) – reprezintă un idiom evreiesc care face trimitere înapoi, către perioada macabeilor, când mulți evrei eleniști își respingeau identitatea evreiască până acolo încât își transformau trupurile, pentru a ascunde faptul că erau circumciși. 1 Macabei 1:11-15 îi descrie pe evreii care procedau astfel ca cei ce “s-au depărtat de legea cea sfântă”.⁶

Ca evreu care trăia în secolul I, Pavel ar fi sărbătorit Hanukka. În timpul acestui festival, se relatează povestea din 1 Macabei, iar evreilor li se aducea aminte să urmeze exemplul macabeilor, care au rămas credincioși Torei lui Dumnezeu, spre deosebire de evreii apostatați, care au înlăturat semnele circumciziei. Aceasta e imaginea pe care Pavel o invocă în 1 Corinteni 7. De asemenea, el descrie identitatea evreiască drept o chemare de la Dumnezeu (*klēsis*) în 1 Corinteni 7:20.⁷ Pe scurt, regula lui Pavel era aceea că evreii care Îl urmau pe Isus, la fel ca Pavel însuși, trebuiau să rămână în chemarea lor de evrei și să nu fie asimilați.

2. FAPTELE APOSTOLILOR 15

Un al doilea text ce clarifică lucrurile în ceea ce privește perspectiva pavelină asupra Legii în relație cu poporul evreu este Conciliul din Ierusalim, din Faptele apostolilor 15. Greutatea acestui text derivă din faptul că reprezintă hotărârea unui conciliu apostolic din secolul I. Luca scrie:

Atunci, apostolii și prezbiterii și întreaga Biserică au găsit cu cale să aleagă vreo câțiva dintre ei și să-i trimită la Antiohia, împreună cu Pavel și Barnaba. Și au ales pe Iuda, zis și Barsaba, și pe Sila, oameni cu vază între frați. Și au scris astfel prin ei:
„Apostolii, prezbiterii și frații: către frații dintre neamuri, care sunt în Antiohia, în Siria și în Cilicia, plecăciune! Fiindcă am auzit că unii, plecați dintre noi fără vreo însărcinare din partea noastră, v-au tulburat prin vorbirile lor și v-au zdruncinat sufletele, zicând să vă tăiați împrejur și să păziți Legea, noi, după ce ne-am adunat cu toții laolaltă, cu un gând, am găsit cu cale să alegem niște oameni și să-i trimitem la voi, împreună cu preaiubiții noștri Barnaba și Pavel, oamenii aceștia care și-au pus în joc viața pentru Numele Domnului nostru Isus Hristos. Am trimis dar pe Iuda și pe Sila, care vă vor

⁶ În zilele acelea au ieșit din Israel fii fără de lege și au îndemnat pe mulți zicând: Să mergem și să facem legătură cu neamurile cele dimprejurul nostru, că, de când ne-am despărțit de ele, s-au abătut asupra-ne multe răutăți. Și cuvântul a plăcut înaintea ochilor lor. Și s-au înflăcărat unii din popor și s-au dus la rege ca să le dea putere să trăiască după datina păgânilor. Și au zidit școală în Ierusalim după legile neamurilor. Și nu s-au tăiat împrejur, s-au depărtat de legea cea sfântă, s-au împreunat cu neamurile și s-au vândut a face rău. (1 Mac. 1:12-17, Biblia Ortodoxă)

⁷ Vezi modul cum folosește Pavel termenul *klēsis* în Rom. 11:28-29, unde leagă chemarea lui Israel cu primirea “darurilor” lui Dumnezeu. Majoritatea comentatorilor sunt de acord că Pavel face aluzie aici la Rom. 9:4-5, unde enumeră (la timpul prezent) darurile lui Dumnezeu pentru Israel, care include legea și legămintele.

spune, prin viu grai, aceleași lucruri. Căci s-a părut nimerit Duhului Sfânt și nouă să nu mai punem peste voi nicio altă greutate decât ceea ce trebuie, adică să vă feriți de lucrurile jertfite idolilor, de sânge, de dobitoace sugrumate și de curvie, lucruri de care, dacă vă veți păzi, va fi bine de voi. Fiți sănătoși.” (Fap. 15:22-19)

În timp ce însemnătatea deciziei Conciliului din Ierusalim de a-i scuti pe credincioșii dintre neamuri de circumcizia destinată prozeliților și de respectarea deplină a Torei a fost recunoscută în studiile despre Noul Testament, implicațiile pentru credincioșii evrei în Isus au devenit abia recent un subiect de discuție în literatura despre Faptele apostolilor. Așa cum arată F. Scott Spencer, “Reprezentanții de la conferința din Ierusalim – inclusiv Pavel – au convenit doar să-i elibereze pe credincioșii neevrei de obligativitatea circumciziei; posibilitatea de a anula această datorie de legământ pentru ucenicii evrei nu a fost niciodată luată în calcul.”⁸

Mai mult, dacă liderii bisericii din Ierusalim ar fi privit circumciderea ca pe ceva opțional pentru evreii credincioși în Isus, nu ar fi avut nici un rost să dezbătă problema scutirii credincioșilor neevrei, sau să trimită o epistolă adresată specific acestor neamuri. Michael Wyschogrod notează corect faptul că “ambele părți au convenit asupra obligativității credincioșilor evrei în Isus de a se circumcide și a respecta Legea mozaică.”⁹ Un număr tot mai mare de experți în Noul Testament sunt de acord cu Wyschogrod, arătând faptul că o implicație importantă a deciziei Conciliului din Ierusalim este aceea că evreii credincioși în Isus aveau obligația de a rămâne evrei practicanți. E important de notat faptul că Pavel nu doar a participat la deliberările conciliului, dar chiar a fost cel ce a transmis mai departe, bisericilor dintre neamuri, hotărârile acestuia și decretul apostolic, (Fap. 15:30 – 31; 16:4).

În vreme ce chestiunea autenticității istorice a cărții Faptele apostolilor este pusă în discuție în studiile contemporane despre Noul Testament, biserica din cele mai vechi timpuri a inclus Faptele apostolilor în canonul istoric al Scripturii, încadrând canonul în mod intenționat înaintea epistolelor paveline. Teologia eclezială merge, așadar, pe altă direcție decât multe studii privitoare la Noul Testament. Teologii ecleziali ar trebui, mai presus de toate, să recunoască greutatea acestui prim conciliu bisericesc, care a fost organizat de apostoli cu scopul de a clarifica lucrurile privitoare la Legea evreiască în viața bisericii. Conciliul din Ierusalim, care a precedat primul conciliu din Niceea cu aproximativ trei secole, ar trebui să aibă o autoritate unică în teologia eclezială, adăugând greutate chestiunii privitoare la modul în care Pavel privea Legea evreiască raportat la evreii credincioși în Isus.

3. FAPTELE APOSTOLILOR 21:17-26

⁸ F. Scott Spencer, *Acts* (Sheffield: Sheffield Academic, 1997), 159.

⁹ Michael Wyschogrod, *Abraham's Promise: Judaism and Jewish-Christian Relations*, ed. R. Kendall Soulen (Grand Rapids: Eerdmans, 2004), 194.

Cel de-al treilea text important este Faptele apostolilor 21:17-26. Acest pasaj nu reprezintă o regulă sau o reglementare, ci o mărturie publică înaintea martorilor, de talia unui jurământ, pentru a clarifica lucrurile în ceea ce privește perspectiva pavelină asupra legii evreiești.¹⁰ Luca scrie:

Când am ajuns la Ierusalim, frații ne-au primit cu bucurie. A doua zi, Pavel a mers cu noi la Iacov și toți prezbiterii s-au adunat acolo. După ce le-a dat ziua bună, le-a istorisit cu de-amănuntul ce făcuse Dumnezeu în mijlocul neamurilor prin slujba lui. Când l-au auzit, au proslăvit pe Dumnezeu. Apoi, i-au zis: „Vezi, frate, câte mii de iudei au crezut și toți sunt plini de râvnă pentru Lege. Dar ei au auzit despre tine că înveți pe toți iudeii care trăiesc printre neamuri să se lepede de Moise, că le zici să nu-și taie copiii împrejur și să nu trăiască potrivit cu obiceiurile. Ce este de făcut? Negreșit, mulțimea are să se adune, căci vor auzi că ai venit. Deci, fă ce-ți vom spune noi. Avem aici patru bărbați, care au făcut o juruință. Ia-i cu tine, curățește-te împreună cu ei și cheltuiește tu pentru ei, ca să-și radă capul. Și astfel vor cunoaște toți că nu este nimic adevărat din cele ce au auzit despre tine, ci că și tu umblă întocmai după rânduiala și păzești Legea. Cu privire la neamurile care au crezut, noi am hotărât și le-am scris că trebuie să se ferească de lucrurile jertfite idolilor, de sânge, de dobitoace sugrumate și de curvie.” Atunci, Pavel a luat pe oamenii aceia, s-a curățit și a intrat cu ei a doua zi în Templu, ca să vestească sfârșitul zilelor curățirii, când se va aduce jertfă pentru fiecare din ei. (Fap. 21:17-26)

Acest pasaj este cea mai explicită declarație din Noul Testament a faptului că Pavel trăia ca un evreu, că respectă Tora și îi învăța pe credincioșii evrei să rămână credincioși Legii și obiceiurilor evreiești. Luca a inclus această relatare pentru a soluționa controversa privitoare la această chestiune în *ekklēsia* zilelor sale și să ofere un cadru esențial de referință asupra modului în care ar trebui interpretate învățăturile lui Pavel.¹¹

¹⁰ Vezi David J. Rudolph, “Luke’s Portrait of Paul in Acts 21:17–26,” în *The Early Reception of Paul the Second Temple Jew: Text, Narrative and Reception History*, ed. Isaac W. Oliver and Gabriele Boccaccini with Joshua Scott (London: T&T Clark, 2018), 192–205; Rudolph, *Jew to the Jews*, 53–73

¹¹ Erudiții care au pus sub semnul întrebării autenticitatea istorică a relatării din Faptele apostolilor 21:17-26 fac asta, de obicei, deoarece Luca (1) îl descrie pe Pavel ca un evreu împlinitor al Torei și (2) descrie zvonurile din Fap. 21:20-21,24 ca fiind *false*, neadevărate. Pavel, așa cum apare zugrăvit de Luca, este privit ca o invenție în lumina unui așa-zis Pavel eliberat de lege – din epistole. De notat faptul că nerecunoașterea portretului făcut de Luca în Fap. 21:17-26 pe baza acestor motive confirmă în mod indirect perspectiva descrisă în acest eseu, referitoare la relatarea făcută de Luca: Pavel a rămas un evreu care respecta Tora, iar învățăturile pe care le-a dat au fost în acord cu aceste convingeri ale sale. Dacă Faptele apostolilor 21:17-26 este o relatare demnă de crezare, iar acest mod de a o citi este acceptat, atunci pasajul are o valoare semnificativă pentru interpretare, de vreme ce mărturia lui Pavel, că a continuat să respecte Tora, a avut loc după ce a scris Galateni, 1 Corinteni și Romani. Exegeții moderni privesc adesea poziția lui Pavel cu privire la Lege (așa cum apare exprimată în aceste epistole) ca fiind în acord cu zvonul descris în Faptele apostolilor 21:20-21. Vezi, de exemplu, N.T. Wright, despre Romani 14: “Pavel nu a continuat el însuși să respecte legile kosher, și nici nu a propus ori cerut de la alți ‘creștini evrei’ să facă acest lucru. Wright, *Paul and the Faithfulness of God* (Minneapolis: Fortress, 2013), 359. Totuși, dacă felul în care Luca îl descrie pe Pavel în Faptele apostolilor 21:17-26 este vrednic de încredere și, prin însuși acest fapt, Pavel a respectat legile de alimentație evreiești deoarece a rămas un evreu care respecta Tora, atunci acest mod de a citi Romani 14 trebuie să fie reevaluat, așa cum am mai argumentat și în alte părți. Vezi David J. Rudolph, “Paul and the Food Laws: A Reassessment of Romans 14:14, 20,” în *Paul the*

Conform textului, Pavel ajunge în Ierusalim, unde este informat despre un zvon potrivit căruia îi învăța pe evreii din diaspora să nu își circumcidă copiii sau să respecte legile evreiești. În vreme ce experții literaturii paveline reiterează adesea această imagine a unui Pavel eliberat de Lege,¹² Luca arată că Iacov și prezbiterii din Ierusalim resping acest zvon. Acești lideri caută să clarifice totul, rugându-l pe Pavel să se curețe în templu între patru nazirei și să plătească pentru jertfele cerute de Tora spre a-și duce la capăt jurămintele (Num. 6:1-21).¹³ Scopul acestei mărturii publice, în cuvintele lui Iacov, este acela de a demonstra că (1) “nu este nimic adevărat din cele ce au auzit despre tine” (Fap. 21:24b) – adică zvonul potrivit căruia Pavel îi învăța pe evrei să nu păzească Legea evreiască era *fals*; și (2) “că și tu umbli întocmai după rânduială și păzești Legea” (Fap. 21:24c), cu alte cuvinte, Pavel însuși rămăsese un evreu împlinitor al Torei, ca și acei “plini de râvnă pentru Lege” din Ierusalim (21:20). Actul cu caracter de mărturie aranjat dinainte avea scopul de a comunica acest mesaj negativ și pozitiv.¹⁴ Fără nicio obiecție, Pavel a urmat acest plan.

Acesta este un text de referință. Pentru început, prezența lui Iacov și a prezbiterilor în Fap. 21:17-26 comunică cititorului că este vorba despre un text care aduce clarificare. Iacov este fratele lui Mesia, un apostol de frunte, lider al Conciliului din Ierusalim, lider al congregației-mamă și cunoscut ca “cel drept” (potrivit lui Hegesip; vezi Eusebiu, Ist. Bis. 2.23.3-4). Luca îl aduce pe Iacov în Faptele apostolilor acolo unde este nevoie să fie rezolvată o mare controversă.¹⁵ În tradiția creștinismului primar, Iacov era un nazireu (Eusebiu, Ist. Ecl. 2.23-5), un evreu pus deoparte pentru Domnul, care păzea poruncile Torei cu strictețe. “Iacov, a cărui autoritate de evreu împlinitor al Legii nu era pusă la îndoială în biserica primară, poate sluji ca martor al credincioșiei lui Pavel față de lege.”¹⁶

În mod similar, prezbiterii reprezintă, după apostoli, cel mai înalt nivel de autoritate eclezială din comunitatea de credincioși în Isus. Acesta este cazul în Faptele apostolilor 15 și 16, unde Luca îi identifică pe “apostoli și prezbiteri” ca fiind decidenții regulilor halahice care au conceput decretul apostolic, o hotărâre ce se aplica tuturor credincioșilor dintre neamuri (Fap. 15:22; 16:4; 21:25). Aducându-i pe prezbiteri în Fap. 21:17-26, autorul comunică faptul că este o chestiune de

Jew: A Conversation between Pauline and Second Temple Scholars, ed. Carlos A. Segovia și Gabriele Boccaccini (Minneapolis: Fortress, 2016), 151–81. Dat fiind accentul pus de Luca pe modul în care *învățăturile* lui Pavel au fost greșit interpretate și înțelese, Faptele apostolilor 21:17-26 pare să fie îndreptat, în parte, pe încurajarea unor astfel de reevaluări. Vezi Matthew Thiessen, *Paul and the Gentile Problem* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 164–65.

¹² De exemplu, Michael F. Bird, *An Anomalous Jew: Paul among Jews, Greeks, and Romans* (Grand Rapids: Eerdmans, 2016), 7–8.

¹³ Vezi Roger Tomes, “Why Did Paul Get His Hair Cut? [Acts 18.18; 21.23–24],” în *Luke’s Literary Achievement: Collected Essays*, ed. C. M. Tuckett (Sheffield: Sheffield Academic, 1995), 191–92.

¹⁴ “Decât să recurgă la o soluție textuală (o epistolă), cu riscurile subsecvente de abordare greșită atât în ceea ce privește transmiterea, cât și interpretarea, Iacov propune o confirmare *ritualică* (de nazireu) a loialității lui Pavel față de legea evreiască (21:23-24,26). Așa cum interpretării lui Pavel știu foarte bine, epistolele pot fi ‘greu de înțeles’ (2 Pet. 3.16); faptele vorbesc adesea mai tare și mai clar decât cuvintele” (Spencer, *Acts*, 200).

¹⁵ Jacob Jervell, *Luke and the People of God: A New Look at Luke-Acts* (Minneapolis: Augsburg, 1972), 185–87, 195–96, 199.

¹⁶ Kalervo Salo, *Luke’s Treatment of the Law: A Redaction-Critical Investigation* (Helsinki: Suomalainen Tiedeakatemia, 1991), 266

maximă importanță, cu implicații pentru întreaga biserică. Sprijinul acordat lui Pavel de prezbiteri atestă fidelitatea lui față de legământ.¹⁷

Cei patru nazirei din Faptele apostolilor 21:17-26 au, de asemenea, și un rol narativ, care confirmă faptul că Pavel era un evreu împlinitor al Torei și nu le predica evreilor o Evanghelie fără lege. Bart Koet notează:

După acuzațiile din Faptele apostolilor 18:12-13, conform cărora Pavel nu respecta legea îndeajuns, acest jurământ și sugestia că este vorba despre un jurământ de nazireat arată cititorului că Pavel este chiar mai mult decât un împlinitor al legii, el face chiar mai mult decât strictul necesar.... Conectându-l pe Pavel de două ori cu fenomenul nazireatului ca răspuns la critici în ceea ce privește atitudinea lui față de lege, Luca demonstrează importanța împlinirii de către Pavel chiar și a ritualurilor suplimentare, pentru a arăta faptul că împlinește Tora.¹⁸

Nazireatul depășea standardele impuse de Legea și era un simbol al unui Israel care păzea Tora (Amos 2:11-12; 1 Mac. 3:49).¹⁹ Așa cum o pune Koet, Iacov “(el însuși fiind descris ca nazireu de-a lungul întregii vieți și un exemplu de împlinire a Legii în *Istoria bisericească* a lui Eusebiu; vezi Cartea II XXIII 4-6) îi sugerează lui Pavel să plătească pentru patru nazirei ca o dovadă că era un împlinitor al Legii. Prin faptul că plătea cheltuielile jertfelor făcute de acei oameni, Pavel se asocia cu ascultarea lor de Lege.”²⁰ În contextul din Faptele apostolilor 18:18 – unde Pavel face jurământul de nazireat²¹ – și Faptele apostolilor 21:17-26 – unde plătește pentru

¹⁷ Această secțiune este parțial adaptată din David J. Rudolph, “Luke’s Portrait of Paul in Acts 21:17–26,” în *The Early Reception of Paul the Second Temple Jew*, 192–205. Vezi Rudolph, *Jew to the Jews*, 53–73.

¹⁸ Bart J. Koet, “Why Did Paul Shave His Hair (Acts 18, 18)? Nazirate and Temple in the Book of Acts,” în *The Centrality of Jerusalem: Historical Perspectives*, ed. M. Poorthuis and Ch. Safrai (Kampen: Kok Pharos, 1996), 141. Vezi Stuart D. Chepey, *Nazirites in Late Second Temple Judaism: A Survey of Ancient Jewish Writings, the New Testament, Archaeological Evidence, and Other Writings from Late Antiquity* (Leiden: Brill, 2005), 66, 173–74.

¹⁹ Cf. Num. 6:1–2; Jud. 13:7; 16:17; 1 Sam. 1:11; Luke 1:15. Vezi Markus Bockmuehl, *Jewish Law in Gentile Churches: Halakhah and the Beginning of Christian Public Ethics* (Edinburgh: T&T Clark, 2000), 36–48.

²⁰ Koet, “Why Did Paul Shave His Hair (Acts 18, 18)?,” 139.

²¹ Neusner argumentează că Pavel însuși era sub un jurământ de nazireat în Faptele apostolilor 21 și că Iacov l-a sfătuit pe Pavel să își împlinească obligațiile împreună cu alți patru nazirei (Jacob Neusner, “Vow-Taking, the Nazirites, and the Law: Does James’ Advice to Paul Accord with Halakhah?,” în *James the Just and Christian Origins*, ed. Bruce Chilton and Craig A. Evans [Leiden: Brill, 1999], 81). Cu toate că și acest scenariu este posibil, relatarea lui Luca indică faptul că Pavel deja făcuse un jurământ de nazireat în Chencrea (Fap. 18:18) și adusese jertfe specifice nazireilor într-o călătorie anterioară la Ierusalim (Fap. 18:21-22). Această concluzie este susținută de textul vestic din Faptele apostolilor 18:21 și de modul în care folosește Luca termenul *anabainō* în Faptele apostolilor 18:22. Din acest motiv, NRSV traduce Fap. 18:22, “Când a ajuns în Cezareea, a urcat la Ierusalim și a salutat biserica, apoi s-a dus în Antiohia.” În Faptele apostolilor 18:21, Codex Bezae și majoritatea manuscriselor bizantine inserază “Trebuie să celebraz cu orice preț următoarea sărbătoare în Hierosoluma” (Josep Rius-Camps and Jenny Read-Heimerdinger, *The Message of Acts in Codex Bezae: A Comparison with the Alexandrian Tradition III* [London: T&T Clark, 2007], 384). Argumentul inserției din Codex Bezae este făcut de J.M. Ross; “The Extra Words in Acts 18:21,” *Novum Testamentum* 34 (1992): 247–49. Against the Western addition, vezi Bruce Metzger, *A Textual Commentary on the Greek New Testament* (London: United Bible Societies, 1975), 465; W. A. Strange, *The Problem of the Text of Acts* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 47, 163. S-ar părea că Pavel avea nevoie doar de purificare ritualică în Fap. 21.

niște oameni care fac jurăminte de nazireat²² – Luca îl zugrăvește pe Pavel ca pe un evreu credincios în Mesia, ce respectă Legea și îi încurajează pe frații evrei să o respecte la rândul lor.

Locația servește și pentru a valida mărturia lui Pavel. Templul era văzut în Israel ca un “loc sfânt”, unde oamenii făceau jurăminte pentru a rezolva controversa.²³ În Faptele apostolilor 21:26, Pavel mărturisește public în templu, înaintea lui Dumnezeu și a altarului, că zvonurile despre el sunt nefondate și el continuă să fie un evreu care împlinește Tora. Acțiunile sale ritualice în acest loc sacru sunt echivalentul unui jurământ, pentru a clarifica lucrurile odată pentru totdeauna.

Momentul din Fap. 21:17-26 este cheia. E cea de-a treia lună din calendarul Torei, iar lumea evreiască sărbătorește festivalul de pelerinaj al Cincizecimii.²⁴ Iosefus consemnează că “la venirea Cincizecimii... o multitudine nenumărabilă de oameni se înghesuia din Galileea, Idumeea, Ierihon și Perea, dincolo de Iordan”, pentru a oferi jertfele festive (J.W. 2:42-43). Pavel era unul dintre acești pelerini, “căci se grăbea ca, dacă-i va fi cu putință, să fie în Ierusalim de Ziua Cincizecimii” ca să “aducă daruri la Templu” (Fap. 20:16; 24:17). În Fap. 21:17-26, Pavel (înconjurat de nazirei ce atrăgeau mulțimi datorită pietății lor și a înfățișării lor de lei) au stat martori în templu cu ocazia Cincizecimii de faptul că el rămăsese un evreu împlinitor al Torei, iar pelerinii evrei din toată lumea, inclusiv mulți dintre detractorii lui Pavel, au fost martori ai acestei declarații publice (Fap. 21:27-28). Planul lui Iacov era ca această imagine a lui Pavel să fie larg răspândită și împărtășită: “Și astfel vor cunoaște toți că nu este nimic adevărat din cele ce au auzit despre tine, ci că și tu umbli întocmai după rânduială și păzești Legea.” (Fap. 21:24)

Zvonul că Pavel i-ar fi învățat pe evrei să abandoneze viața evreiască s-a răspândit în comunitățile evreiești din toată zona mediteraneeană, dând naștere la numeroase ocazii precum cea din Fap. 21:21, unde Pavel a trebuit să se apere. Fap. 21:17-26 ar putea fi văzut ca fiind centrul unei traiectorii a șapte apărări în relatarea lui Luca, ce aveau scopul de a contracara acest zvon fals și a convinge cititorul că Pavel rămăsese un evreu împlinitor al Torei (Fap. 16:3; 18:18; 21:17–26; 23:6; 24:14, 16; 25:8; 28:17). Aceasta este o temă majoră în cartea Faptele apostolilor. Așa cum afirmă Isaac Oliver, “Se pare că Faptele apostolilor a fost scrisă anume pentru a contrazice zvonurile care circulau în rândul ucenicilor lui Hristos de naționalitate evreiască și a evreilor în general, că Pavel era un apostat.”²⁵

²² Cei patru din Fap. 21:24, 26-27 aveau nevoie de purificare, poate datorită pângăririi cauzate de un cadavru, care necesita un ritual de purificare de șapte zile, descris în Num. 19:1-13 (cf. Num. 6:9-12; 13:19; m. Naz. 7:3; Filo. Spec. Laws 3.205; Fap. 20:9-10). Iosefus menționează că evreii se purificau ritualic pentru a intra în incinta Templului, și acest lucru era necesar pentru pelerinii care veneau să ofere jertfe (Ant. 12.145; J.W. 1.229; cf. Lev. 23:17–19; Fap. 20:16; 24:17–18; Ioan 11:55). Pentru o discuție privitoare la posibilele motive pentru purificare din Fap. 21:17–26, vezi Roy E. Gane, “The Function of the Nazirite’s Concluding Purification Offering,” în *Perspectives on Purity and Purification in the Bible*, ed. B. J. Schwartz, et al. (London: T & T Clark International, 2008), 9–17; David E. Aune, “Paul, Ritual Purity, and the Ritual Baths South of the Temple Mount (Acts 21:15–28),” în *Celebrating Paul: Festschrift in Honor of Jerome Murphy-O’Connor and Joseph A. Fitzmyer*, ed. P. Spitaler (Washington, DC: The Catholic Biblical Association of America, 2011), 290–318.

²³ Fap. 6:13; 21:28; 1 Împ. 8:31–32; 2 Cr. 6:22–23; Neem. 5:12; cf. Mat. 23:16.

²⁴ Fap. 20:16; cf. Lev. 23:15–21; Deut. 16:9–11, 16.

²⁵ Isaac W. Oliver, *Torah Praxis after 70 CE: Reading Matthew and Luke-Acts as Jewish Texts* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2013), 4.

Conducând la Fap. 21:17-26, Luca își informează cititorii că evreii din Corint îl acuzau pe Pavel de faptul că ar fi ațâțat “pe oameni să se închine lui Dumnezeu într-un fel care este împotriva Legii” (Fap. 18:13). Naratorul adresează falsa acuzație, plasând-o între circumciderea lui Timotei de către Pavel, din Fap. 16:3, și faptul că Pavel a făcut un jurământ de nazireat în Fap. 18:18 – două ritualuri sacre care demonstrează că Pavel nu s-a limitat la a împlini Tora, ci a depășit cu mult îndatoririle față de aceasta.²⁶ Faptele apostolilor 21:17-26 pune apoi capăt în mod decisiv calomniilor.

În capitolele care urmează după Fap. 21:17-26, Pavel confirmă de patru ori că respectă Legea, că nu a făcut nimic împotriva acesteia și a obiceiurilor poporului său:

Confirmarea 1: “Fraților, eu sunt [timpul prezent] fariseu, fiu de fariseu” (Fap. 23:6 ESV; vezi Fap. 26:5).²⁷

Confirmarea 2: “Îți mărturisesc că slujesc Dumnezeului părinților mei după Calea pe care ei o numesc partidă; eu cred tot ce este scris în Lege și în Proroci... De aceea mă silesc să am totdeauna un cuget curat înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor. (Fap. 24:14, 16)

Confirmarea 3: “N-am păcătuit cu nimic nici împotriva Legii iudeilor, nici împotriva Templului, nici împotriva Cezarului.” (Fap. 25:8)

Confirmarea 4: “Fraților, fără să fi făcut ceva împotriva norodului sau obiceiurilor părinților noștri, am fost băgat la închisoare în Ierusalim.” (Fap. 28:17)

În context literar, fiecare dintre aceste patru confirmări fac trimitere la Fap. 21:17-26.²⁸ S-ar putea pune întrebarea ce altceva ar fi putut Luca să includă în această relatare, pentru a arăta faptul

²⁶ Circumcizia lui Timotei de către Pavel este un fapt care confirmă implicația deciziei Conciliului din Ierusalim, potrivit căreia evreii trebuiau să fie circumciși, pentru a împlini “legământul circumciziei” (Fap. 7:8; Gen. 17:9-14). Dintr-o perspectivă literară, circumcizia lui Timotei de către Pavel informează cititorul în avans că acuzațiile aduse ulterior lui Pavel, că i-ar fi învățat pe evreii din diaspora să nu își circumcidă fiii (Fap. 21:21) sunt false. Contextul din Fap. 15-16 sugerează că declarația explicativă a lui Luca (“din pricina iudeilor care erau în acele locuri”) nu înseamnă că *actul circumciziei* era un expedient, ci *momentul acesteia*. Vezi Rudolph, *Jew to the Jews*, 23–27; Christopher Bryan, “A Further Look at Acts 16:1–3,” *JBL* 107 (1988): 293; Oliver, *Torah Praxis after 70 CE*, 433; Matthew Thiessen, *Contesting Conversion: Genealogy, Circumcision, and Identity in Ancient Judaism and Christianity* (Oxford: Oxford University Press, 2011), 120–22.

²⁷ Varianta RSV este probabil corectă în a traduce verbul aorist *ezēsa* prin ‘am trăit’ (I have lived) în loc de timpul trecut din variantele AV, RV, NEB. Nu doar că nu ar fi avut rost să îi accentueze regelui Agrippa ceea ce făcuse, dacă acum nu mai făcea acest lucru, dar, pe lângă asta, abia reușește să exprime puterea lui *καὶ* *vūv* care urmează, fapt care nu implică o contradicție, ci mai degrabă o intensificare.” Vezi H.L. Ellison, “Paul and the Law—‘All Things to All Men,’” în *Apostolic History and the Gospel: Biblical and Historical Essays Presented to F. F. Bruce on His Sixtieth Birthday*, ed. W. Ward Gasque and R. P. Martin (Grand Rapids: Eerdmans, 1970), 199.

²⁸ David L. Balch, *Contesting Ethnicities and Images: Studies in Acts and Art* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2015), 103–4; Bart J. Koet, “Purity and Impurity of the Body in Luke-Acts,” în *Purity and Holiness: The Heritage of Leviticus*, ed. M. J. H. M. Poorthuis and J. Schwartz (Leiden: Brill, 2000), 104.

că Pavel era un evreu care împlinea Tora. Cartea Faptele apostolilor este plină cu declarații care îl descriu pe Pavel ca fiind credincios Legii și obiceiurilor evreiești; afirmațiile contrare sunt identificate în mod consistent cu zvonurile false.

O examinare mai detaliată a textelor din Fap. 21:17-26, apărarea principală, adaugă sprijin lexical și contextual concluziilor de mai sus:

1. Iacov a continuat să susțină că Pavel “împlinea Legea” (*phyllassōn ton nomon* [Fap. 21:24]). Limbajul (la timpul prezent activ) se referă la o respectare atentă a Legii ca întreg (vezi Gal. 6:13; Rom. 2:26):

Multe ocurențe ale cuvântului *phulassō* din Noul Testament vorbesc despre respectarea Legii sau a poruncilor (folosite, prin urmare, și în XXL). Ideea de bază a “păzirii Legii pentru a nu fi încălcată” (BAGD s.v. 1.f) redă sensul de *a păstra, a păzi, a împlini*. Inițial, aceasta se referă la respectarea Torei, Legea ca întreg (*nomon*: Fap. 7:53; 21:24; Gal. 6:13), a poruncilor (*entolas*: Mc. 10:19; Mt. 19:17; Lc. 18:20) sau a proviziilor individuale din rândul acestora (*dikaiōmata*: Rom. 2:26). În Evangheliile sinoptice, la fel ca în Faptele apostolilor, aceste folosiri sunt legate de critica împlinirii Legii de către evrei (o excepție semnificativă găsim în Fap. 21:24, unde Pavel este prezentat ca fiind în acord cu evreii creștini).²⁹

Phulassō... servește mai ales pentru a exprima atitudinea pe care Dumnezeu o așteaptă de la oameni, atunci când vine vorba despre legământul divin, Ex. 19:5 etc., și de reglementările, legile, poruncile, muștrările și avertizările; în acest sens, devine un tt. [*terminus technicus*] în tradițiile legale din Exodul până în Deuteronomul.³⁰

Phulassō... pentru continuarea păzirii Legii sau ca o poruncă să nu fie încălcată.³¹

2. Modul în care Luca folosește imagistica legământului – plin de râvnă pentru Lege, Moise, circumcizie, nazirean, ritual de purificare, templu, sacrificiu, sezonul Cincizecimii (când a fost dată Legea) – adaugă la conotația împlinirii legământului a lui *phyllassōn ton nomon* din Fap. 21:24.³²

3. *Kai in alla stoicheis kai autos* (Fap. 21:24) este o afirmație empatică,³³ așa cum apare în varianta ESV (“și tu [kai] trăiești împlinind Legea”), și îl identifică pe Pavel cu antecedentul – miile de evrei credincioși în Isus din Ierusalim, care sunt “plini de râvnă pentru

²⁹ R. Kratz, “*Phulassō*,” în *Exegetical Dictionary of the New Testament*, ed. H. Balz și G. Schneider (Grand Rapids: Eerdmans, 1993), 3:442.

³⁰ G. Bertram, “*Phulassō*,” în *Theological Dictionary of the New Testament*, ed. Gerhard Friedrich (Grand Rapids: Eerdmans, 1974), 9:237.

³¹ Danker, *Greek-English Lexicon*, 1068. Vezi Louw and Nida, *Greek-English Lexicon*, 1:468.

³² Vezi Balch, *Contesting Ethnicities and Images*, 116.

³³ “Conjuncția este empatică (‘și tu’).” Vezi Mikeal C. Parsons și Martin M. Culy, *Acts: A Handbook on the Greek Text* (Waco, TX: Baylor University Press, 2003), 412. Majoritatea traducerilor englezești ale textului din Faptele apostolilor 21:24 lasă *kai* netradus; excepțiile includ variantele NRSV, ESV, NJB, NASB, ASV, KJV. Vezi Ioan 7:10.

Lege”. Identificarea lui Pavel cu evreii pioși apare exprimată foarte clar în imaginea prin care îi conducea la templu pe cei patru nazirei (cei mai zeloși dintre zeloși) – “Atunci, Pavel a luat pe oamenii aceia, s-a curățit și a intrat cu ei a doua zi în Templu” (21:26). Aici, Pavel este inclus în numărul celor “plini de râvnă pentru Lege”.³⁴ Planul lui Iacov era ca lumea evreiască să cunoască faptul că Pavel, pe care Luca îl descrie ca un “fariseu, fiu de fariseu” la timpul prezent, continuă să “împlinească Legea” ca cei ce “sunt plini de râvnă pentru Lege” și dă învățături potrivit cu aceste convingeri (Fap. 21:20, 24; 23:6).³⁵ Accentul pozitiv pus de Luca pe ideea de a fi “plini de râvnă pentru Lege” ar putea explica de ce Canonul Muratorian (cca. 170 d.H.) comentează faptul că “Pavel îl luase [pe Luca] cu el, ca unul care era plin de râvnă pentru Lege.”³⁶

4. Folosirea termenului *stoicheis* în Faptele apostolilor 21:24 (vezi Rom. 4:12; Gal 5:25) sugerează o consecvență a stilului de viață.³⁷ Alternativ, poate fi tradusă prin “a trăi în conformitate cu” (NET). Ceea ce vrea Iacov să arate este că Pavel a umblat pe calea unui evreu care împlinea Tora.

5. Faptele apostolilor 21:17-26 este oglinda textului din Faptele apostolilor 15. Iacov anticipează îngrijorarea lui Pavel că mărturia lui publică ar putea fi greșit interpretată de credincioșii dintre neamuri ca însemnând faptul că și ei ar trebui să respecte Tora. El îl asigură din nou pe Pavel că ei nu vor înțelege greșit, deoarece “cu privire la neamurile care au crezut, noi am hotărât și le-am scris că trebuie să se ferească de lucrurile jertfite idolilor, de sânge, de dobitoace sugrumate și de curvie.” (Fap. 21:25)³⁸ Aici, Iacov reafirmă decizia luată la Conciliul din Ierusalim care-i scutea pe evreii credincioși în Isus de circumcizie și alte cerințe specific evreiești ale Torei: “Iacov pune în paralel nevoia ca evreii să împlinescă Legea cu nevoia neamurilor de a respecta decretul apostolic (21:25).³⁹ Această oglindire între decizia Conciliului din Ierusalim și Fap. 21:17-26 este din nou întărită de referirea la Moise, făcută de Luca în Fap. 16:4 și 21:24.⁴⁰ Matthew Thiessen rezumă semnificația pasajului din Faptele apostolilor 21:17-26 în relație cu Fap. 15, “În vreme ce Pavel și adunarea din Ierusalim credeau că evreii ar trebui să continue să respecte Legea, ambele părți au căzut de acord că neamurile nu ar trebui să facă acest lucru – o decizie a Conciliului

³⁴ Chepey, *Nazirites in Late Second Temple Judaism*, 174.

³⁵ Vezi Jacob Jervell, *The Theology of the Acts of the Apostles* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996), 14; Jervell, *The Unknown Paul: Essays on Luke-Acts and Early Christian History* (Minneapolis: Augsburg, 1984), 71; Jervell, *Luke and the People of God*, 159, 163, 169;

³⁶ Bruce Metzger, *The Canon of the New Testament: Its Origin, Development, and Significance* (Oxford: Clarendon, 1989), 305.

³⁷ Chris A. Miller, “The Relationship of Jewish and Gentile Believers to the Law between A.D. 30 and 70 in the Scripture” (teză de doctorat, Dallas Theological Seminary, 1994), 141–42.

³⁸ Robert C. Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts: A Literary Interpretation*, vol. 2, *The Acts of the Apostles* (Minneapolis: Fortress, 1990), 269

³⁹ Miller, “Relationship of Jewish and Gentile Believers,” 142. See Daniel Marguerat, “Paul and the Torah in the Acts of the Apostles,” în *Torah in the New Testament: Papers Delivered at the Manchester-Lausanne Seminar of June 2008*, ed. Michael Tait and Peter Oakes (London: T&T Clark International, 2009), 111; Richard Bauckham, “James and the Jerusalem Community,” în *Jewish Believers in Jesus: The Early Centuries*, ed. Oskar Skarsaune and Reidar Hvalvik (Peabody, MA: Hendrickson, 2007), 75; Bauckham, “James and the Jerusalem Church,” în *The Book of Acts in Its Palestinian Setting*, ed. Richard Bauckham (Carlisle: Paternoster, 1995), 464, 475.

⁴⁰ Rudolph, *Jew to the Jews*, 53–59. Vezi și Zachary K. Dawson, “The Book of Acts and Jubilees in Dialogue: A Literary Intertextual Analysis of the Noahide Laws in Acts 15 and 21,” *Journal of Greco-Roman Christianity and Judaism* 13 (2017): 9–40.

din Ierusalim pe care Luca o reiterează aici (21:25). ... Nu numai că Dumnezeu nu le cere evreilor credincioși în Isus să abandoneze respectarea Legii, ci chiar le cere să continue împlinirea acesteia.”⁴¹ Mărturia lui Pavel la templu, în 21:26, confirmă că și el este de aceeași părere.

Pe scurt, modul în care Luca îl descrie pe Pavel în Faptele apostolilor 21:17-26 arată cât se poate de clar că Pavel a rămas un evreu care continua să respecte Legea după ce devenise ucenic al lui Isus și a dat învățături care erau în acord cu aceste convingeri. Textul reprezintă încercarea lui Luca de a (1) rezolva controversa asupra acestei chestiuni importante în *ekklēsia* din zilele sale și (2) să ofere un cadru vital de referință pentru modul în care învățăturile lui Pavel despre Lege în relație cu poporul evreu să poată fi interpretate.⁴² Nu există nicio dovadă că Fap. 21:17-26 este un exemplu al modului în care Pavel s-ar fi făcut evreu pentru evrei pentru a-i câștiga, așa cum sugerează anumiți erudiți.⁴³ Mai degrabă, acțiunile lui Pavel aveau scopul de a clarifica situația, că el trăia ca un evreu împlinitor al Torei și îi învăța pe confracții evrei să rămână credincioși Legii și obiceiurilor evreiești. Încercarea lui de a limpezi lucrurile odată pentru totdeauna era echivalentul unei juruințe, a unei mărturii oficiale date în curțile templului, înaintea lui Dumnezeu și a altarului, și înaintea mulțimilor de evrei ce respectau Tora cu strictețe și care înțelegeau sensul acțiunilor sale.

CONCLUZIE

Dezbaterea privitoare la Pavel și la Lege ține din secolul I. Pe de o parte, unii au susținut că Pavel ar fi privit Legea ca pe ceva depășit sau demodat, care a luat sfârșit, pierzându-și utilitatea în Hristos. Pe de altă parte, unii au susținut că Pavel ar fi avut față de Legea evreiască o atitudine de indiferență, favoare și libertate în Hristos. Acest eseu a argumentat o a treia posibilitate – un Pavel care privea respectarea identității și a Legii evreiești ca o chestiune de chemare și fidelitate față de legământ. Mai mult, am propus că aceasta este perspectiva a trei dintre textele Noului Testament cu cea mai mare greutate, ce adresează chestiunea lui Pavel și a Legii evreiești; 1 Corinteni 7:17-24 (regula lui Pavel); Faptele apostolilor 15:22-29 (hotărârea Conciliului din Ierusalim) și Faptele apostolilor 21:17-26 (mărturia publică a lui Pavel înaintea lui Dumnezeu și a martorilor din curțile Templului). Aceste pasaje sunt foarte relevante, arătând faptul că Pavel trăia ca un evreu împlinitor al Torei, învățându-i pe frații evrei să rămână credincioși Legii și obiceiurilor evreiești.

Traducerea: Delia Doina Mihai

Acest articol a fost tradus cu permisiunea autorului, Dr. David Rudolph

⁴¹ Thiessen, Paul and the Gentile Problem, 167. Vezi și Mark S. Kinzer, Postmissionary Messianic Judaism: Redefining Christian Engagement with the Jewish People (Grand Rapids: Brazos, 2005), 108–22; George P. Carras, “Observant Jews in the Story of Luke and Acts,” în The Unity of Luke-Acts, ed. Joseph Verheyden (Leuven: Leuven University Press, 1999), 693–708. Neamurile nu ar trebui să se circumcidă sau să trăiască în ascultare de toate preceptele Torei (Fap. 15:5–10, 19, 24, 28; vezi 1 Cor. 7:17–18) așa cum a confirmat Thiessen în corespondența personală, 5 ianuarie 2017.

⁴² Wyschogrod, Abraham’s Promise, 193–95, 209, 234.

⁴³ Rudolph, Jew to the Jews, 67–72.